

SABANCI VAKFI

“Hibe Programlarıyla Fark Yaratmak”

Seminer Deşifresi

1 Aralık 2008

Sabancı Center, İstanbul

Konuşmacılar:

Kavita N. Ramdas, Küresel Kadın Fonu, Başkan ve CEO

Dr. Kumi Naidoo, CIVICUS Dünya Sivil Katılım Topluluğu, Onursal Başkanı

Moderatör:

Filiz Bikmen, Sabancı Vakfı, Kurumsal Gelişme ve Programlar Yöneticisi

HOŞGELDİNİZ

Filiz Bikmen: Sayın Vali Yardımcım, Sayın Belediye Başkanım, Sabancı Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Sayın Güler Sabancı, Değerli Konuklar, Basınımızın Saygıdeğer Üyeleri, Sabancı Vakfı'nın düzenlediği “Hibe Programlarıyla Fark Yaratmak” Seminerimize hoş geldiniz.

Geçen sene uzman konuşmacılarımızla birlikte vakıf sektöründeki fırsatları, gelişmeleri ve yeni uygulamaları tartışmıştık. Dünyada vakıfların en önemli uygulamalarından biri olan hibe programları, İngilizce olarak "Grant Programs" diye geçiyor, tartışmanın önemli bir parçasıydı. Bu seneki seminerimizin ana konusunu da hibe programları olarak belirledik. Bu konunun genelde Türkiye'de üçüncü sektörün geleceği için, özelde Sabancı Vakfı için çok önemli bir konu olduğunu düşünüyoruz.

Bugün, hibe programlarının toplumsal gelişme yönünde yarattığı farkı konuşacağız. Vakıflar neden bu uygulamayı kullanıyor, nasıl hayata geçiriliyor, unsurları ve kritik başarı faktörleri nelerdir, ne tür sonuçlar verebiliyor, etkisi nasıl ölçülüyor ve belki de en önemlisi, Türkiye'deki vakıflar bu araç ile insanların hayatında nasıl bir fark yaratabilir? Seminerimizde bugün dünya çapında uzman ve önde gelen fikir liderleri olan iki konuşmacımız bu konular hakkında görüşlerini bizimle paylaşacaklar. Çok sevdiğim ve saydığım meslektaşlarım Küresel Kadın Fonu (Global Fund for Women) Başkanı ve CEO'su Kavita Ramdas ve CIVICUS (Dünya Sivil Katılım Topluluğu) Onursal Başkanı Kumi Naidoo'ya, Kaliforniya'dan ve Johannesburg'danengin bilgilerini, tecrübelerini bizimle paylaşmak için ülkemize geldikleri için Sabancı Vakfı adına tekrar teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu sabah programımızın akışı şöyle olacak: Sayın Güler Sabancı'nın açılış konuşmasından sonra değerli konuşmacılarımızı sizlere takdim edeceğim. Kendileri yaklaşık yirmi dakikalık birer sunuş yapacaklar. Kısa bir aradan sonra üçümüz söyleşi formatında açık bir tartışmaya geçeceğiz. Son otuz dakikayı da soru cevap için ayıracağız. Şimdi Sabancı Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Sayın Güler Sabancı'yı açılış konuşmasını yapmak üzere sahneye davet ediyorum.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Güler Sabancı: Değerli Vakıf ve Sivil Toplum Temsilcileri, Saygıdeğer Konuklar, Değerli Misafirler, Basının Değerli Üyeleri, Sabancı Center'a ve Sabancı Vakfı Seminerlerimizin ikincisine hoş geldiniz. Hepinize katılımınızdan dolayı Sabancı Vakfı adına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Geçen yıl, biraz önce Filiz'in de bahsettiği gibi “Dünyada Vakıfların Değişen Rolünü” burada hep beraber dinlemiştik. İki önemli konuşmacımız vardı: Ford Vakfı Emekli Başkanı Barry Gaberman ve Alman Marshall Başkanı Craig Kennedy ile vakıf sektöründe gelişen akımları, yeni eğilimleri konuşmuştuk.

Bugün aramızda yine çok önemli iki sivil toplum uzmanı var. CIVICUS Dünya Sivil Katılım Topluluğu Onursal Başkanı Kumi Naidoo ve Küresel Kadın Fonu başkanı ve CEO'su Kavita Ramdas. Kendilerine bir kez daha teşekkür ediyorum bugün buraya geldikleri ve bizlerle deneyimlerini paylaşacakları için. Bu yılki seminerimizin konusunu “Hibe Programları ile Fark Yaratmak” olarak belirledik. Kendileriyle dünyada gelişmekte olan hibe programlarının toplumsal gelişmedeki rolünü ve yarattığı değişimleri tartışacağız.

Değerli konuklar, bugün mal varlığı ve sayısız hayır yatırımlarıyla Türkiye'nin en büyük vakıflarından biri olarak görülen, 34 yıldır hizmet veren Sabancı Vakfı, sivil toplum sektöründeki gelişme ve dünyadaki değişimlerden hareketle başlattığımız stratejik çalışmasını tamamladı. Bu çalışmalar sonucunda Sabancı Vakfı'nı geleceğe taşıyacak yeni program alanları olarak, yani odaklanacağımız konuları “kadınlar”, “gençler” ve “engelliler” olarak belirledik. Mevcut alanlarımızı geliştirmeye devam ederken yani üniversitemiz, burs programlarımız gibi yapmakta olduğumuz işlerimize aynen devam ederken, yeni uygulamalarımızı ve programlarımızı belli bir strateji çerçevesinde geliştirmek istiyoruz.

Bu kapsamda program alanlarımızı ve hedef kitlelerinin sorunlarını dikkate alıyoruz. Bütün çabamız yarınlarını değiştirme gücüne sahip olanları cesaretlendirmek ve teşvik etmek ve dolayısıyla da insanların hayatlarında kalıcı fark yaratabilmek.

Vakfımızın bu dönemde üstlendiği yeni rollerden biri de toplumsal gelişmeye destek olacağına inandığımız hibe programları. Vakfımız kadınlar, gençler ve engellilere yönelik projeler için toplumsal gelişme hibe programlarını başlattı. Bu kapsamda sürdürülebilir ve çarpan etkisi olan projelere toplam 1 milyon YTL tutarında hibe vereceğiz. Bunlarla ilgili, bu programlara müracaatlar 20 Kasım'da başladı, 20 Ocak'a kadar da devam edecek. Ben buradan bir kez daha sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelere ve değerli temsilcilerine çağrıda bulunmak istiyorum. 20 Ocak'a kadar, Sabancı Vakfı'nın web sitesinden ulaşabilirsiniz, detayları öğrenebilirsiniz, Toplumsal Gelişme Hibe Programlarımıza başvurabilirsiniz.

Değerli misafirler, sivil toplum alanındaki gelişmelerin ve yaratıcı uygulamaların siz değerli hayır işleriyle ilgili kişi ve kurumlar ile paylaştığımız ve paylaşmakta yarar gördüğümüz bu konferans serilerinin bu sene ikincisini yapıyoruz. Sabancı Vakfı Seminerlerinin bundan sonra gelenekselleşeceğine inanıyorum. Siz değerli konuklarımızla da her sene burada hep beraber olmaktan büyük mutluluk duyacağız. “Hibe programları ile Fark Yaratmak” konusunu tartışmak üzere toplantımız başlıyor. Ben bir kez daha hepinize bu güne katıldığınız için teşekkür ederken ayrıca sivil topluma yapmakta olduğunuz katkılar için bir vatandaş olarak hepinize tekrar çok teşekkür ediyorum.

KONUŞMACILARI DAVET

Filiz Bikmen: Şimdi, değerli konuşmacılarımızı sizlere takdim etmek üzere sahneye davet edeceğim.

Uluslararası kadın hakları alanında dünyanın en büyük ve en fazla miktarda hibe veren, 21 milyon Amerikan Doları mal varlığı olan, her kıtada binlerce kadın sivil toplum kuruluşuna verilen 8 milyon dolarlık hibeyi yöneten, konusunun dünya çapında uzmanı ve çok sayıda ödül sahibi olan Küresel Kadın Fonu Başkanı ve CEO'su Sayın Kavita Ramdas'ı sahneye davet etmek istiyorum.

Dünyanın en büyük uluslararası sivil toplum ağının 10 yıl süreyle liderliğini yapan sivil toplum ve yoksulluk çalışmalarının en bilinen isimlerinden, ayrıca Birleşmiş Milletler eski dönem Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Birleşmiş Milletler Sivil Toplum İlişkileri Kuruluna seçilen CIVICUS Onursal Başkanı Kumi Naidoo'yu sahneye davet etmek istiyorum.

Evet, tekrar hoş geldiniz. Seminerin bu kısmından itibaren İngilizce'ye döneceğiz.

Tekrar hoş geldiniz, Kumi ve Kavita. Artık çeviriye ihtiyacımız yok, çünkü ortak dilimizi konuşuyoruz, dikkatinizi dağıtmaması için kulaklığı kapatabilirsiniz.

Daha fazla gecikmeden sözü size bırakacağım, ancak bundan önce, Kumi ve Kavita'nın bugün buraya bizimle neleri paylaşmak için geldikleri ile ilgili birkaç söz söylemek istiyorum. Açılış konuşmamda da söz ettiğim gibi, Kumi "CIVICUS" adlı bir organizasyonun temsilcisi ve dünyada sosyal, ekonomik, sivil ve siyasal adalet için çalışıyor. Bu dört ana başlık altında yüzlerce sivil toplum kuruluşunu bir araya topluyorlar ve dünyanın farklı yerlerinden gelen kurumların ve kuruluşların kendi topluluklarına katkıda bulunmalarını sağlıyorlar. Buna bağlı olarak Kumi, bugüne kadar birçok Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası sivil toplum tartışmalarında bulunmuş bir uzman olarak bize kendi perspektifinden dünya gündemini anlatacak ve büyük resmi gösterecek. Daha sonra Kavita biraz daha yerele inerek daha çok kadın kuruluşları üzerinde odaklanacak ve bağışçı olmak nedir, nasıl fon yaratılır ve aynı zamanda hibe verilir bu konulara değinecek. Küresel Kadın Fonu'nda çalışmaların nasıl yapıldığını ve yerel sorunları küresel konulara bağlarken yaşadıkları sorunları anlatacak.

KONUŞMALAR

Kumi Naidoo: Teşekkürler, Günaydın. Aranızda neden Güney Afrika'dan buraya kadar geldiğimi merak edenler varsa cevabı çok basit, Sabancı Vakfı'nın bu panelde bir cinsiyet dengesine ihtiyacı vardı.

Ben Türkiye'ye ilk olarak 1999 yılında TÜSEV'in düzenlediği ve Cumhurbaşkanı'nın da katıldığı bir konferansa katılmak amacıyla gelmişim. Konumuz dünyada 1990'ların başından itibaren başlayan bir dönüşümdü. Sivil toplum kuruluşları, kar amacı gütmeyen kuruluşların sayısı artmaya başlamıştı ve hükümet, iş dünyası ve sivil toplum konularında birçok soru işareti olan bir dönemdi.

O zamanlar çok önemli bir soru da, tüm bu kurumların beraberce hareket edip edemeyeceği idi çünkü bugün tüm bu ilişkilerin oldukça karışık olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Devletin tek başına insanlığın karşı karşıya olduğu tüm sorunları çözmesi mümkün değil. Vakıflar, STK'lar ve şirketler de aynı şekilde tek başlarına bu sorunları çözemezler. O zaman biz toplumdaki farklı sektörlerin rekabet üstünlüğüne odaklanmadığımız ve bunu sosyal gelişim için kullanmadığımız sürece yol alamayız.

O günlerde hep birlikte çalışıp çalışamayacağımız konusunda tartışmalar sürerken bir konferans sonrası bir arkadaş devamlı "STK" kısaltmasını kullanarak sivil toplum kuruluşlarının önemini anlatmaya devam etti. O sırada bir iş adamı dedi ki: "Bu senin STK, STK diye konuştuğun şey nedir? Daha önce hiç duymamıştım." Sivil toplum kuruluşu temsilcisi de "Hakikaten STK nedir bilmiyor musunuz?" diye seslendi, "ama STK'nın ne olduğunu anlamak çok kolaydır, sadece Kristof Kolomb'u bilmeniz yeterli" dedi. "Çünkü Kristof Kolomb yola çıktığında tam olarak nereye gittiğini bilmiyordu ve vardığında da nereye vardığını bilmiyordu ve geri geldiğinde de nereye gitmiş ve nereden gelmiş olduğunu bilmiyordu. Ama bütün dünyada çok büyük etkileri oldu ve tüm bunları da başkasının parasıyla yapmıştı!"

Dünyada çok fazla hareketliliğin, değişimin ve belirsizliğin olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Herkes küresel finansal krizinden bahsederken biz burada sivil toplumdan bahsediyoruz. Aslında biz Çin'den bir ders almalıyız, çünkü Çin alfabesinde "kriz" kelimesinin karakteri aynı zamanda "fırsat" kelimesinin de karakteridir. Bence bu çok önemli, bizim olayları anlamamıza çok yardımcı olabilir. Böylece içinde bulunduğumuz umutsuzluk ve belirsizlik ortamından çıkıp bu alfabe karakterinden ders alıp kendimize ve dünyaya başka bir yön çizebiliriz.

Sevgili kardeşlerim; gerçek şu ki bugün, her geçen gün 50 bin kadın, erkek ve çocuk engellenebilir ve önlenebilir nedenlerden dolayı hayatlarını kaybediyor. 50 bin çocuk, kadın ve erkek! Her gün! Yalnızca benim kıtam olan Afrika'da ise her gün 6 bin kişiyi HIV AIDS virüsünden, 7 bin kişiyi sıtmadan ve bin beş yüz kişiyi tüberkülozdan kaybediyoruz. Bu kayıplar sadece çok üzücü ve trajik olaylar olarak geçiştirilemez. Bu aslında bir katliamdır. Günlük sessiz devam eden bir katliam...

Aramızdan bazıları bu tarz istatistik verilerin olmadığı ülkelerde yaşıyor olabilir. Bu durumda 1990'ların başlarında çıkan bir sloganı hatırlamamız gerekiyor: "Küresel Düşün Yerel Davran". Aramızdan kaç kişi bu sloganı daha önce duydu? Bu sloganın arkasında yatan fikir şuydu; yerel veya ulusal seviyede hangi meseleyi çözmeye çalışıyor olursan ol; küresel kurumları, ilişkileri, söylemleri ve fikirleri anlamak için ilkesel boyutta neyi çözüp çözemeyeceğine dair sağlam bir fikir geliştirebilesin. Ancak dünya tarihinde hiçbir dönem, şimdiki kadar zor olmadı. Biz öyle bir dönem de yaşıyoruz ki, aralarında benim ülkem Güney Afrika ve dağılan Sovyetler Birliği ülkelerinin de bulunduğu birçok ülke demokrasiyi gerçek anlamda ilk defa yaşıyor. Birçok alanda da güç, yerel ölçekten küresel ölçüğe kayıyor.

O zaman bugün örneğin Türkiye'de hükümet, iş dünyası veya sivil toplum olarak bir sabah kalkıp "Bugün iklim değişikliğine çare bulacağız" diyemezsiniz, bu soruna ulusal bir sorunmuş gibi yaklaşamazsınız. Bu konular sadece küresel toplumun bir araya gelmesiyle ve işbirliğiyle çözülebilir. Yine aynı şekilde çevresel felaketler gibi, AIDS gibi konuları ulusal boyutta ele alarak çözümlenemezsiniz. Bu yüzden bugün, aynı şekilde yerel boyutta düşünüp küresel boyutta hareket etmeliyiz ki ulusal sorunları çözebilelim. Burada şunu da söylemek istiyorum, bugün 1 Aralık Dünya AIDS günü ve sizlerden şunu rica etmek istiyorum: bugüne kadar HIV AIDS'den ölen milyonlarca kişinin ve bugün ölecek olan yaklaşık 8 milyon kişinin anısına 30 saniyelik bir saygı durumunda bulunabilir miyiz? (...)

Çok teşekkürler. Bugün bu seminer ile aynı anda Doha'da çok önemli bir küresel konferans gerçekleştiriliyor. Orada gıda finansmanı ve yoksulluk konularında tartışmalar sürüyor. Bugün ayrıca Polonya'nın Poznan şehrinde de başka bir konferans daha var, orada da önümüzdeki 12 gün boyunca küresel iklim değişikliği tartışılacak. Bütün bunlar dünya tarihinde önemli bir zamanda ve aynı anda gerçekleştiriliyor.

Şimdi birkaç önemli konuya değinmek istiyorum. Birincisi bir toplum vakıf veya STK kurabilir mi sorusu. Gördüğümüz üzere benim buraya 1999'daki son gelişimden sonra Türkiye'de sivil toplum alanında birçok olumlu gelişme yaşandı; 2004 yılında yeni dernekler yasası ve bu yıl tamamlanan yeni vakıflar kanunu gibi. Tüm bunlar bize bu alanda ciddi çabaların sarf edildiğini gösteriyor ve ben bunları takdirle karşılıyorum. Bu çabalar aslında son 10 -15 yıl içinde dünyada genel olarak devam eden bir akımın parçası. Ancak burada bir tek olumsuzluğa yol açan durumu not etmek isterim ki o da 11 Eylül 2001 saldırısı. Bu olaydan sonra tüm dünya Amerika'daki insanlara destek oldu. Ne yazık ki bu saldırılara tepki olarak başlatılan ve tüm dünyada gördüğümüz teröre karşı savaş hareketi, Sivil Toplum Kuruluşlarını etkileyerek çalışmalarını daralttı.

Size yaklaşık 18 ay kadar önce Zimbabve'de olan bir olayı anlatmak istiyorum. Eminim birçoğunuz bu ülkenin ismini son yıllarda yaşanan üzücü olaylardan ötürü basından duymuştur. CIVICUS bu ülkeye dini cemaatler ve sivil toplum kuruluşları tarafından demokrasiyi iyileştirmek için davet edildi. Biz de CIVICUS olarak demokrasinin Zimbabve'deki konumu ile ilgili farkındalık yaratmaya çalıştık. Bir gün bir güvenlik memuru ve polis tarafından takip edildik ve ben birkaç dakika sonra onların yanına giderek konuşmaya başladım. "İşte bu broşürümüz gizli saklı bir şey yok" dedim ve konuştuk. O kişilerden ikisi gelip "Demokrasi Zimbabve'de çok iyi olmayabilir ama neden CIVICUS ve sivil toplum kuruluşları bizi bu kadar zorluyor? Ebu Gureyb işkencelerini veya Guantanamo kampını planlayan biz değiliz, etnik veya dini profil çıkaran biz değiliz, peki o halde neden baskıyı biz görüyoruz?" dedi. Şunu kesinlikle aklımızda tutmalıyız. Demokrasinin çok iyi uygulandığı ülkelerde bile sivil toplumun hareket alanlarında bazı sınırlamalar oluyor. Hâlbuki demokrasi, vatandaşların kamu yararına bireysel eyleme geçmesini sağlıyor olmalı. Yani biz her şeyi zaten oradaymış gibi düşünmemeliyiz. Çünkü Kavita'nın da anlatacağı gibi, Amerika'daki Vatansızlık Kanunu (Patriot Act) sivil toplum kuruluşlarının işleyişine sınırlamalar getiriyor. Neyse ki, önümüzde ki yıl Ocak ayında Başkan Obama başa geçtiği zaman birçok şey değişecektir.

Şimdi başka bir konuya geçerek sizlere şu soruyu yöneltmek istiyorum: “Değişim nasıl oluyor ve vakıflar bu küresel bağlamda değişimi yaratabilmek için hibe programlarını nasıl kullanıyor?” Üzücü bir gerçek var ki; dünyadaki vakıfların birçoğu değişik nedenlerden dolayı yatırımlarından çok hızlı bir geri dönüş beklentisine ve baskı altına giriyor. Eğer incerseniz, bugün vakıfların kaynaklarının %90’ı direk hizmetlerin sunumuna ve ihtiyaç içindeki insanların yardımına gidiyor. Bu kaynakların ne yazık ki sadece % 10 kadar bir bölümü belirli bir politikayı değiştirmeye çalışan sivil toplum kuruluşlarını desteklemeye harcanırken, daha da azı toplum içinde var olan devlet politikalarını geliştirmeye ayrılıyor. Şu anda başka bir şeye daha tanıklık ediyoruz ki, bunu da belirtmek isterim: şu anda “On Altı Gün Aktivizm” adı verilen bir etkinlik sürüyor. Cinsiyet temelli şiddete karşı başlatılan ve 25 Kasım’da başlayan bu etkinlik Birleşmiş Milletler sponsorluğunda gerçekleştiriliyor. Uluslararası İnsan Hakları Günü olan 10 Aralık’ta sona erecek. Bu örneği, Sabancı Vakfı’nın odak alanları Kadın, Genç ve Engellileri göz önünde bulundurduğumuzda önemli olduğunu düşündüğüm için verdim.

Biraz aile içi şiddete değinmek istiyorum. Bir vakıf bu konuda nasıl fark yaratabilir? Kadın kuruluşlarının yürüttüğü birçok önemli mesele var; örneğin aile içi şiddete maruz kalanlara yardım etmek veya durumlarının düzeltilmesine yönelik danışmanlık hizmeti vermek, sığınma evlerine yönlendirmek, vs. Bunlar önemli yatırımlardır ancak bütün vakıfların bütçeleri beş bin katına çıkarılsa bile yardıma ihtiyacı olan insan sayısına ulaşamayız. Anlatmak istediğim aslında şu: hizmet sağlamanın politikalar üzerindeki etkilerini anlamadan yalnızca hizmet sağlamaya devam edersek, fazla yol alamayız. Örneğin aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddet konularında danışmanlık hizmeti tabii ki önemlidir ancak bu konuya hak temelli veya politika temelli bakmadığımız sürece ve toplumda ataerkil yapılanmayı incelemediğimiz sürece bir yere varamayız.

Benim ülkem Güney Afrika’da Apartheid rejimi zamanında gençlik konusunu ele alalım. O zamanlarda politikalara karışmak da fazla yol aldırmazdı çünkü ben gidip Apartheid hükümetine lobi yapsaydım ve eğitim politikalarını ve sistemini değiştirmeleri gerektiğini söyleseydim o kadar antidemokratik bir rejimde pek işe yaramazdı. Sonuç olarak hizmet veya hak temelli çalışmak vakıfların yapmak zorunda oldukları stratejik bir seçim. Ben bu ikisini kıyaslarken biri daha iyidir demiyorum, bunların hepsi çok önemli! Ancak vakıflar kendilerini sürdürülebilir değişim yaratmaya adıyor ve buradaki kilit kelime “sürdürülebilirlik”, çünkü bir projeye başlamak, bir kuruluşu desteklemek, 2-3 yıllık bir program desteklemek kolay, ama kaynaklar bittiğinde ne oluyor? Proje çöküyor. Kalıcı ve sürdürülebilir olamıyor. İşte bu yüzden tüm bu çalışmalar stratejik bir şekilde yapılmalı ve vakıflar hizmet ve politika savunu çalışmalarını dengelemeli.

Sabancı Vakfı’nın yeni hibe programı ile ilgili yorumlarımı belirtmek istiyorum. En önemli noktalardan birisi “örtüşme”. Bu kelime kadın hareketinde çok kullanılır, kadın hakları konusunun gençlik sorunlarıyla, ırk sınıf vs. konularıyla örtüşme noktalarını işaret eder. Ben Sabancı Vakfı’nın hibe programını incelerken özellikle dezavantajlı grupları, yani sosyal dışlanmaya maruz kalan grupları; kadın, genç ve engellileri odak gruplarınız olarak belirlemenizi çok takdir ettim. Burada ufak bir şey not etmek istiyorum, ne yazık ki burada ‘sosyal dışlanma’ kelimesi Avrupa Birliği’nin literatüründe kullanılan bir kelime ve sanki azınlıklar içinmiş gibi kullanılıyor. Sanki sosyal dışlanma azınlıkları, yaşlıları, kadınları, engellileri ya da HIV AIDS hastalarını kapsıyor gibi kullanılıyor. Hâlbuki bu grupların hepsini topladığınızda, azınlık değil çoğunluktan bahsediyorsunuz.

İkinci nokta ise şu; gençlik çalışmaları yaparken toplumsal cinsiyet veya engelli perspektifleri ile de yaklaşmak gerekiyor. Sizi biraz daha ileri götürmek istiyorum. Tüm bu konuştuğumuz programlara baktığımızda şunu da göz ardı etmememiz gerekiyor, program alanlarınıza baktığımızda, işyerleri ve istihdam çok büyük önem kazanıyor. O zaman sizin ticari anlaşmaları, iklim değişikliğindeki gelişmeleri ve toplumun genelinde yaşanan daha kapsamlı sorunları da anlamanız gerekiyor.

Bu gün karşı karşıya kaldığımız zorluk bir takım dış etkenlere ve aynı zamanda etkileşimlere bakma gerekliliği. Mesela Avrupa Birliği'ne girişle ilgili sürecin sizin programlarınıza yapacağı etkileri asla göz ardı edemezsiniz.

Yavaş yavaş toparlamaya başlarken, Avrupa Birliğine üyelik müzakerelerini izleyen bir kişi olarak burada bir yorum yapmak istiyorum; bence Avrupa Birliği, Türkiye'ye, Türkiye'nin AB'ye ihtiyaç duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyuyor.

Konuşmamı bitirirken belirtmek isterim ki, tercihlerimiz ile daha eşit, sürdürülebilir ve adil olabiliriz ve ümit ediyorum ki gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabiliriz. Ancak çok zor bir seçimle karşı karşıyayız. Vatandaşlarımızı, dünyada ve ülkemizde olan gelişmeleri ve bu gelişmelerin bizim üzerimizdeki etkisini anlayacakları şekilde donatmalı ve onları bu değişime ayak uyduracak şekilde güçlendirmeliyiz. Farklı ülkelerden farklı milletlerden olsak da hepimizin sorumluluğu paradigmaları sorgulamak ve kabul ettiğimiz mevcut yapıları değiştirmek.

Balık hikâyesini bilirsiniz; birisine bir balık vermek yerine, balık tutmayı öğretirseniz, ömür boyu doycak kadar balık tutmayı öğrenir. Bu yaklaşımı ben dahil herkes çok uzun zamandır benimsemiştik. Ancak bir gün Dünya Bankası'ndan birisi 1999'da bir konuşma yaparak bu yaklaşıma yeni bir boyut getirdi. Dedi ki: "Bir insana balık tutmayı öğrettiniz diyelim, acaba o kişinin balık tutmak için gerekli olan aletleri alacak gücü var mı? Temiz su kaynaklara ulaşabiliyor mu? O suyun içerisindeki balıklar yenebilir mi? Ya da bunu ailesinin diğer üyeleriyle paylaşıyor mu?" Bu aslında çok değişik bir yaklaşım. Kadın hareketinden arkadaşlarım erkeklerin balık tutmayı öğrenmesi durumunda kadın olarak en azından huzurlu bir hafta sonu geçirecekleri için bu deyimini çok beğendiklerini söylüyorlar. Demek istediğim bize bugüne kadar öğretilenleri sorgulamaya başlamalı ve farklı bir dünya hayal edebilmeliyiz.

Yaptığımız her tür işte eminim ki bazı zamanlar gerçekten çok ümitsiz hissettiğiniz, benim çalışmalarım gerçekten işe yarıyor mu diye düşündüğünüz zamanlar oluyordur. Burada size çok kişisel bir hikâye anlatmak istiyorum. Benim en iyi dostum, Leni Naidoo ile ilgili bir hikâye. Leni, Güney Afrika Apartheid rejimi karşıtı hareketinde etkin rol almıştı. İkimiz de 22 yaşında iken Leni, bana şöyle bir soru sordu: "Kumi içimizden herhangi birinin insanlık adına tarihe katkısı ne olabilir?" Ben de dedim ki: "Bu çok basit bir soru, tabii ki hayatını vermek". Leni şöyle devam etti: "Yani dışarı çıkıp demokrasi hareketlerine katılmak ve hayatını vermek ondan sonra da şehit olmaktan mı bahsediyoruz?" Ben de "evet sanırım" dedim. Leni konuşmasını şöyle tamamladı: "Hayır yanlış cevap, sorunun cevabı hayatını vermek değildir, hayatının geri kalanını vermektir!".

22 yaşındaydım ve dürüst olmak gerekirse ne dediğini pek fazla anlamamıştım. Bir yıl sonra Oxford Üniversitesi'nde sürgündeyken bir haber aldım. Leni ve üç kadının Apartheid rejimi tarafından öldürüldüğünü öğrendim. Sonra Leni ile farklı yönleri sürgüne gönderilmeden önce yaptığımız son konuşmayı derin derin düşünmeye başladım. Demek istediği şeydu: cinsiyet eşitliği, gençler, küresel kalkınma, demokrasi, vs. bunların hepsi mücadeledir, uzun birer maratondur. Bu odada bulunan herkes, hepimiz kamu hizmetine katılma fırsatını bulduk ve şunu anlamamız gerekiyor ki yapabileceğimiz en büyük katkı hayatımızın geri kalanını bu alana ve gelişmeye adamaktır. CIVICUS'da genç insanlarla çalışma fırsatım oluyor ve onlara da hep söylüyorum; vatanseverlik konusunu iyi anlamak lazım. "Ülkemiz için can vermek" kavramını değiştirmemiz lazım. Bunun için yapabileceğiniz en güzel şey ülkeniz için ölmek değil, ülkeniz için adil, düzgün ve onurlu bir şekilde yaşamak anlayışını oluşturmak. Çok teşekkür ederim.

Filiz Bikmen: Evet ben Kumi ile ilk kez 2004 yılında Botswana'daki bir CIVICUS konferansında tanıştım. Afrika'ya ve bir CIVICUS organizasyonuna ilk gidişimdi ve şunu söylemem gerekiyor; şimdi üzerinden dört yıl geçti, birkaç kere daha Kumi'nin konuşmalarını dinleme fırsatım oldu ve her seferinde onu ilk kez dinliyormuş gibi hissediyorum.

Çünkü bu sektörde çalışan bir insan olarak, hayatını bu sosyal değişim çalışmalarına adanmış bir insan olarak kullandığı kelimeler inanılmaz ilham verici, konuşmasında anlattığı küresel konular Türkiye ile çok alakalı.

Çok teşekkürler Kumi. Çok güzel ve ilham verici bir konuşma oldu, bize birçok şeyle birlikte büyük resmi hatırlattı.

Evet, Kavita da bir taraftan küresel hareket ederken diğer taraftan yerele ulaşabiliyor. Kavita hibe programlarının sosyal kalkınma yolunda nasıl kullanılabileceğinden bahsedecek ve farklı hibe yöntemlerini anlatacak. Kavita'nın hem özel vakıflarda, hem Küresel Kadın Fonu'nda hem de Bill ve Melinda Gates Vakfı'nın danışma kurulunda deneyimleri var. Kendisi birçok farklı vakıfta çalışmış ve kadınlarla olan çalışmalarından dolayı çok fazla tecrübesi olan bir uzman. Bize fark yaratmak için hibe programlarının nasıl kullanıldığından bahsedecek. Küresel Kadın Fonu'nu ve odaklandıkları konuları biraz açmak istiyorum. Bu fon aslında CIVICUS'un sivil, politik, ekonomik ve sosyal adalet konularına ve çalışmalarına paralel olarak çalışmaktadır. Küresel Kadın Fonu'nun alt başlıkları ise; eğitim, sağlık, liderlik, insan ticareti ve güçlenme. Bugün Kavita bizimle bunlarla ilgili bazı düşüncelerini paylaşacak. Türkiye ve dünyanın geri kalanında kadınlarla ilgili neler yapılacak?, bunlara değinecek.

Kavita Ramdas: Selamün aleyküm. Burada olmaktan çok mutluyum. İstanbul'u ziyaret ettiğim için kendimi şanslı görüyorum, İstanbul bence dünyanın en güzel kentlerinden biri ve ilginç bir şekilde kendimi evimdeymişim gibi rahat hissettiğim yerlerden biri. Uygarlığımıza kattığınız ve hâlâ giymekte olduğumuz, benim de bugün üzerimde olan şalvar için teşekkürler.

Bu kadar seçkin konuşmacılar arasında olmaktan onur duyuyorum ve Filiz'e beni davet ettiği için ve Sabancı Vakfı'na ve buradaki birçok arkadaşına ve beni destekleyen kişilere teşekkür borçluyum. Küresel Kadın Fonu uzun süredir Türkiye'de kadın hakları organizasyonlarını desteklemektedir. Türkiye çok etkileyici ve güçlü sivil toplum kuruluşlarına sahip olduğu için gerçekten şanslı, bu nedenle Sabancı Vakfı'nın başlattığı hibe programı gibi programlara katılabilecek altyapıya sahip, güçlü sivil toplum yapınızla dünyanın başka ülkelerinin bu konuda kiskanacağı bir avantajla başlıyorsunuz.

Biraz zamanınızı isteyerek kendi geçmişimi, özellikle de filantropi alanındaki deneyimlerimi anlatarak başlamak istiyorum. Hindistan'da doğdum ve büyüdüm, tıpkı Türkiye gibi filantropi alanında köklü bir geleneğe ama farklı özelliklerle sahip (özellikle dini geleneklerle ya tapınaklar ya da camiler ya da Türkiye'de olduğu gibi vakıflar aracılığıyla). Bugünkü anladığımız biçimiyle resmileşmemiş birçok bağış yapma geleneği var ve bir de ABD'de yaşadığım deneyimler var. 1983 yılında bir bursla ABD'ye gidene kadar filantropinin ABD'de nasıl uygulandığını bilmiyordum. Üniversitede burs kazanmama, aynı üniversiteden mezun olan birkaç kişi neden oldu, onlar hibe veriyorlardı ve bir üniversitenin burs fonuna katkıda bulunuyorlardı, bu fon da benim gibi başka ülkelerden gelenlere ve ABD'de eğitim almak için maddi olanaklara sahip olmayanlara yardımcı oluyordu. Kampüste yaptığım ilk iş bu mezunları ve hibe verenleri arayıp teşekkür etmek oldu. Benim deneyimlerimi duymak hibe programına katkı sağlayanlar için çok önemliydi, çünkü ben onların verdiği hibenin yaşayan etkisiydim. Bu da benim filantropiye farklı bir bakış açısıyla yaklaşmamı sağladı.

1988 yılında, yüksek lisanstan sonra, Filiz'in de söz ettiği, büyük bir hibe vakfı olan Chicago'da John D. ve Catherine T. MacArthur Vakfında çalışma şansı yakaladım. ABD'de, zengin bireylerin, halkın gelişimine katkıda bulunan projelere yer veren özel bir vakıf kurmaları halinde vergi indirimi almalarını sağlayan bir vergi yasası var. Özel sektör parasının halkın geliştirilmesi için kullanılması ilginç bir yaklaşım.

ABD’de bu tür vakıflarda, odaklanmak için birkaç alan seçerseniz ve bu alanlarda kamunun gelişmesine katkıda bulunursanız, gerçek bir katkıda bulunmuş olursunuz. Çünkü ABD’de, vatandaşların öncülüğünde başlatılan kuruluşlara verilen değer 18. yüzyılda Tocqueville’e kadar uzanıyor, Tocqueville Amerikalıların farklı türlerde sivil organizasyonlara değer verdiğini fark etti. Yurttaşların öncülüğündeki kuruluşların demokrasilerde güçlü bir rol oynadıkları inancı vardır ve özel vakıflar toplumlarının hedeflerini hibe verme mekanizması aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışırken bu tür bir ortaklık kurduklarında kendilerini daha rahat hissediler.

Burslar konusunda engin bir deneyime sahip olan Sabancı Vakfı için, belki bir benzetme yapmam doğru olur, hibe programı süreçleri burs programlarının süreçlerinden çok farklı değil. ABD’de kızları eğitime, çevreyi geliştirme, sanatı geliştirme, daha çok ağaç dikilmesine ya da yoksullara hukuki yardım yapılmasına yönelik organizasyonlar, özel vakıflara aktivitelerinin belli bir konuda nasıl değişikliklere yol açtığını anlatıyorlar. Bunun karşılığında vakıflar yetenekli bir kadro oluşturuyor, bunlar çalışmalar yapan uzmanlar ancak aynı zamanda analitik düşünceye de sahip insanlar – Filiz gibi- değerlendirmeler yapıyor, sorular soruyor ve bu sivil toplum kuruluşlarının seçtikleri alanda fark yaratmayı planlarken her şeye daha derinlemesine bakıyor. Daha sonra bu kadro, ölçütlere uygun olduklarını düşündüğü grupları hibe vermek üzere öneriyor ve bu öneriyi yönetim kuruluna getiriyorlar, yönetim kurulu da bu grupları onaylıyor. Bu, benim son on iki yıldır çalıştığım Küresel Kadın Fonu’nda yaşadığımız süreçten pek farklı değil. Ancak biz, küresel olarak kadınların haklarını iyileştirme alanında bir etki yaratmayı seçtik. Bir kamu yararına çalışan STK olarak hibe vermek kadar fon da geliştiriyoruz, tek bir zengin destekçimiz ya da bize para veren tek bir aile ile sınırlı değiliz, her yıl dünyanın her yerindeki kadın kuruluşlarına verdiğimiz bütün parayı aslında topluyoruz. Elbette kendinizi "küresel" olarak adlandırırsanız ki Küresel Kadın Fonu 1987 yılında kurulduğunda bu sözcüğü seçti ki, o zamanlar bu sözcük bu kadar moda değildi, kapsamı çok geniştir.

Bu nedenle hibe konusunda farklı bir yaklaşım sahibi olmanız gerekir. Küresel Fon hibe verme modelini seçti, çünkü hizmet etmeye çalıştığımız toplumları doğrudan, hibe ile ilgili önceliklerinin ne kadar derin olduğu konusunda dinlemenin önemli olduğunu düşünüyor. Kumi’nin söz ettiği gibi, bizim için ulusal ve uluslararası toplantılarda oturup iklim değişikliğiyle ilgili neler olmalı veya kadın haklarıyla ilgili neler olmalı ya da demokrasi ile ilgili neler olmalı, bunları konuşmak kolay... Ancak temiz içme suyuna sahip olmayan, sesini yükseltmeyen çok yoksul bir toplumda yaşıyorsanız bu çok farklı. Kadınların fikirlerini beyan edemedikleri bir toplumda bu bağlantıyı kurmak Küresel Fon için en büyük zorluklardan biri. Ve biz inanıyoruz ki hibe veren bir vakıf olmak, başka türlü duyamayacağımız sesleri duymamıza izin verdi. Böylece ne tür sorunlarla karşılaştıklarını kendi dillerinde anlatıp bu geniş kavramları temele indiriyorlar ve böylelikle biz hangi konularda, nasıl fark yaratılabileceğimizi anlayabiliyoruz.

Küresel Fon’da yeni yaklaşımlardan bir şeyler öğrenmek istiyoruz ve nelerin benzer nelerin farklı olduğunu görmek istiyoruz. Türkiye’de kadınlar bazı sorunlarla nasıl başa çıkıyor? Bu Bolivya ya da Arjantin’deki kadınların yaşadıklarından nasıl farklı? Hangi açılardan benzemiyorlar? Bizim hibe programımız, dünyanın her yerinden kadınlara, bizimle kendi dillerinde konuşarak kendi gündemlerini tanımlama, yaşadıkları sorunlarla ilgili kendi analizlerini sunma, paylaşma ve bu sorunları aşmamız için en iyi çözümlerin neler olabileceği konusunda öneriler getirme olanağı tanıdı. Özellikle, bu çözümlerin, dünyanın her yerinde kadınların ve kızların karşılaştığı ayrımcılık, şiddet ve yoksulluk engellerini aşmalarında nasıl yardımcı olabileceği konusunda.

Küresel Fon’da bizim için, kadınların haklarının iyileştirilmesinin, kadınların teknolojiye, eğitime, siyasi katılıma ulaşmalarını sağlamanın ve bunları artırmanın kadınlara dünyada daha büyük bir güç vermekle kalmadığını, Kumi’nin daha önce söz ettiği daha büyük küresel gündemlerin bazılarının iyileştirilmesi için de en etkili yollardan biri olduğunu anladık.

Dünyada sağlık alanında bir fark yaratmak istiyorsanız, su alanında bir fark yaratmak istiyorsanız, HIV/AIDS ile mücadele alanında bir fark yaratmak istiyorsanız, eğer dünya nüfusunun %50'sini dahil edemezseniz, gerçekten almak istediğiniz sonuçları almayabilirsiniz. Ve gitgide daha fazla sayıda insan bunu anlıyor, sayılar ve istatistikler bariz bir biçimde ortaya çıkarıyor. Örneğin kadınlara eğitim hakkı sağladığımızda, çocuk ölüm oranı %10 ya da daha fazla oranda ve HIV/AIDS yakalanma olasılığı da %50 oranında düşüyor. Kadınların aldıkları eğitiminin ilkökul eğitimini geçmesini sağlarsanız bu gerçek bir değişime yol açabilir. Ancak bizim için istatistikler yeterli değil. Biz aynı zamanda kadınların cesareti, kadınların uzmanlığı, onların azmi, yaratıcılığı ve liderliğine de yatırım yapıyoruz.

Her yıl 43 ülkeden 15.000'den fazla bireyden yaklaşık 10 milyon dolar topluyoruz. Bireysel bağışlar gelirimizin yaklaşık %48'ini oluşturuyor. Bu bağışların %31'ini vakıflar ve %8'ini de şirketler oluşturuyor, ABD'de yerleşik olduğumuz için herhangi bir hükümet fonu kabul etmiyoruz. Belirli bir ülkenin dış politikasının geliştirilmesiyle ilgili bağlantı kurulmasını daima reddettik. Bunu sağlamanın bir yolu da kurum olarak yönetim sorunlarına bakarak bu göreve odaklanmak ve bence bu, birçok vakfın düşünmediği bir konu ancak dikkate almamız gereken bir konu.

Filiz'in söylediği gibi Bill ve Melinda Gates Vakfı'nın komitelerinden birinde görev almaktayım. Ancak bu Vakfın yönetim kurulunda ve bu kurulda sadece üç kişi var: Bill, Melinda ve Warren Buffet. Bu kadar büyük bir varlık ve kamu yararına etkisi olan bir kurumun hesap verebilirliği kritik bir konu. Bunun gibi kurumların yönetim yapılarını düşünürken topluma karşı sorumluluklarını da hesaba katmak lazım. Gates Vakfı örneğinde, bunu benim de, Kumi'nin de, katkıda bulunduğu danışman panelleri oluşturarak yapmaya çalışıyorlar, burada farklı sesleri, etki yaratmak ve eğitim sunmak ve farklı bakış açıları katmak üzere bir araya getiriyorlar.

Küresel Kadın Fonu örneğinde, bizim yönetim kurulumuzun üçte ikisi dünyanın farklı bölgelerinden gelen kadın aktivistlerden oluşuyor. Bu kişiler kendi deneyimleri ile ilgili ilk elden bilgi veriyor, kendi deneyimlerini aktarıyor, ayrımcılıkla mücadele etmenin, gelişmekte olan bir ülkede engelli olmanın, yasaların kadınlara veya gençlere ayrımcılık yaptığı bir ülkede yaşamının nasıl bir şey olduğunu bize aktarıyorlar. Bir de danışman ağı kurduk, çünkü küresel çalışıyoruz ve biliyoruz ki San Francisco ve New York'ta oturarak, Türkiye'de, Hindistan'da ya da Botswana'da yapılması gereken şeyleri bilemezsiniz. Kendi ülkelerinde yerleşik olan danışmanlar kendi ülkelerinde yerel sorunların neler olduğu konusunda ve sivil toplumu desteklemenin en iyi yöntemlerinin ne olduğu konusunda bize bilgi veriyorlar. Grupları ziyaret ediyorlar, grupların kendi bağlamlarında neler yaşadıkları ile ilgili bilgi veriyorlar ve kapasite ile ilgili değerlendirmeler yapıyorlar.

Ancak dünya çapında etkili olan bir hibe programı pratikte nasıl yürütülür? Çıkarttığımız birkaç dersi sizlerle paylaşmak istiyorum. İlk olarak, ne yapmak istediğinizi net biçimde belirlemelisiniz. Eğer kadının sesini güçlendirirken, bunu kendi toplumları içinde parayı direk onların eline vererek yapmak istiyorsanız, hibe veren vakıf olarak bunun gerçekten yapmak istediğiniz şey olduğuyla ilgili net olmanız gerekir. İkinci olarak, sahadaki grupları dinlemek istiyorsak, bunu onlar için olanaklı hale getirmemiz gerekir. Kumi'nin de belirttiği gibi, eğer insanlar balık tutamıyorsa ya da balıkların bulunduğu göle ulaşamıyorsa, bununla ilgili bir şeyler yapmalısınız. Bu nedenle, Küresel Kadın Fonu olarak biz şunu yaptık: bize istediğiniz dilde yazabiliyorsunuz. Türkiye'den hibe başvurusu yapanlar Türkçe yazabilir, Orta Doğu'dakiler Arapça yazabilir, Hindistan'daki gruplar Hintçe yazabilir. Bu önemsiz görünebilir, ancak sanırım biz ABD'de insanların ana dilinde başvuru yaptığı tek vakıfız. Engelli insanlara ulaşmaya çalışıyorsanız, ancak Braille alfabesiyle yazılmış bir başvuruyu kabul etmiyorsanız engelli alanında nasıl çalışabilirsiniz? Üçüncü olarak, geniş kapsamlı alanları tanımlamanız gerekli. Filiz sağlık, eğitim, çevre, şiddete son verilmesi gibi alanlarda etki uyandırmak istediğimiz önceliklerimizi tanımladı.

Son olarak, kendimize bazı sorular sormamız gerekiyor: "Biz, hibe verenler olarak, risk almak istiyor muyuz? Bu riskleri almak istediğimizi açıklayabiliyor muyuz? Gerçekten girişimci olan, vizyon sahibi ve bu nedenle de bazı konularda muhalif olan kadınlara yatırım yapmak istiyor muyuz?"

Size üç farklı hikâye anlatayım. 1992 yılında, Çin'deki bir grup kadın Çin'de ilk defa aile içi şiddetle ilgili bir danışma hattını kurmak istediklerini söylediler. O dönemde, aile içi şiddet çok tartışılan bir konuydu, Çin hükümeti bunun batının bir sorunu olduğunu, Çin'de böyle bir sorun olmadığını söylüyordu. Küresel Kadın Fonu'ndan 10 bin dolar değerinde bir hibe aldılar ve ilk altı ay içinde bu hatta 3.000'den fazla telefon geldi. Bugün, aynı hatta ülkenin her yanından yılda 70.000'den fazla telefon geliyor. Bir özel hat olarak başlayan girişim, kadınların yasalarla ilgili eğitimi ve toplumun aile içi şiddeti durdurmak için eğitilmesine kadar farklı konuları kapsamaya başladı. Bu danışma hattı Çin'de 17 kentte tekrarlandı ve hükümetin, aile içi şiddetin, kamu sağlığı, ekonomik verimlilik ve toplumun güvenliği ile ilgili olduğunu kabul etmesine yol açtı. Bu organizasyon (Maple Woman's Center) artık kadın haklarının gelişmesiyle ilgili ulusal girişimleri ve önerileri yönetiyor. 2001 yılında, Çin'de evlilik kanununa aile içi şiddetle ilgili bir yasa eklemeyi başardılar. Kumi'nin yaptığı bağlantıdan söz edecek olursak, bir yandan hizmet sunuluyor, bu örnekte danışma hattı, öte yandan da, politikayı etkileyecek değişim yaratılıyor ve devlet yönetimi sorumluluk almak zorunda oldukları alanlarda sorumlu tutuluyor.

Daha önce söylediğim gibi, Türkiye'deki grupları desteklemekten de gurur duyuyoruz. 1995 yılında, Pınar İlkaracan yönetimindeki Kadının İnsan Hakları Örgütüne (Women for Women's Human Rights) 7 bin dolarlık bir hibe verdik. Bu kurum Türkiye'de kadın hakları ve Ankara, İstanbul, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kadına yönelik şiddet ile ilgili araştırma yapıyordu. Bu araştırmayı yapmak için bu hibeyi kullandılar ve birçok kadının Türk yasalarının kendilerine tanıdığı haklarını bilmediğini öğrendiler. Türkiye'de büyük şehirler dışında kadınlara yönelik bir organizasyon ya da ağ yoktu. Bu nedenle Türk kadınlara hukuki okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimler vermeye ve Türkiye ve uluslararası platformlarda kadın haklarının geliştirilmesi için mahkemeleri iyileştirmeye kendilerini adamaya karar verdiler. 1995 yılından itibaren, Türkiye'de 36 bölgede kurulan toplum merkezlerinde 4.500'den fazla kadını hukuki ve ekonomik hakları ile ilgili olarak bilgilendirdiler. Pınar ve Coalition for Sexual Bodily Rights in Muslim Societies örgütü, Türk yasalarının reformu ve Müslüman kadınların haklarının geliştirilmesiyle ilgili öncü çalışmalarından ötürü Gruber Women's Rights Prize adında saygın uluslararası bir ödül kazandı. Pınar daha önce Global Fund'dan hibe almıştı ancak artık bizim danışma kurulumuza katıldı ve sadece Türkiye'de değil, dünyanın başka yerlerinde de verdiğimiz hibelerle ilgili karar almamıza yardımcı oluyor.

Son olarak engelli kadınlara fon sağlanması ile ilgili çalışmalarımızı anlatmak istiyorum. Küresel Kadın Fonu, dünya çapında engelli kadınlar için en büyük hibe veren kurumlardan biridir. 90'lı yılların başından itibaren, hem kadın oldukları için hem de engelli oldukları için toplumda dışlanma korkusunu yaşayan kadın olarak çifte ayrımcılığa maruz kalan engelli kadınlardan oluşan gruplara hibeler verdik. Pakistan, Mısır, Kolombiya gibi ülkelerde engelli kadınlardan oluşan gruplara doğrudan hibe vermekle kalmadık, aynı zamanda liderlik eğitimi ve bilinç artırma girişimlerini de destekledik. Geçen yıl katıldığım bir etkinlikle ilgili bir hikâye ile sözlerimi tamamlamak istiyorum.

Women's Institute on Leadership and Disability başlıklı bir etkinliği ve eğitim programının amacı engelli kadınların becerilerini geliştirmektir. 30 farklı ülkeden konuk kadınlar vardı, işaret dili dâhil 23 farklı dilde konuşmalar yapıldı. Bilmiyorum aranızda böyle bir toplantı salonunda bulunan oldu mu, ancak insanların tekerlekli sandalyede olduğu, bazılarının sağır, dilsiz, kör olduğu bir oda düşünün, Botsvana'dan bir kadın vardı, kördü ve bir köyde saç örme işi başlatmış, köyün en yetenekli saç stilistlerinden biri olmuştu. Sadece engelleriyle yaşamayı değil şiddetle başa çıkmayı da öğreniyorlardı; çünkü engelli kadınlar fazlasıyla cinsel şiddete de maruz kalıyor.

Bu etkinlikte onların “hayır!” dediklerini, direndiklerini ve yeni teknikler öğrendiklerini gördük. Ama aynı zamanda CEDAW (Convention for Elimination of Discrimination Against Women-Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme) gibi anlaşmalara imza atmış ülkelerin kadın hareketi liderleri de vardı. Bunlar ülkelerinde imzaladıkları insan hakları anlaşmalarının şartlarını uygulamayan politikacıların yükümlülüklerini yerine getirmeleri için baskı uygulayan liderlerdi.

Bunlar fark yaratan kadınlara yatırım yapma anlayışımızı yeniden düşündürüyor. Sizinle o etkinlikten bir alıntıyı paylaşmak istiyorum "Atrofi olmuş (fizyolojik görevini kaybetmiş) bacaklarımızdan daha da fazlasını düşünmeliyiz, kendimizi iyi hissetmeliyiz, kendi hikâyemizi kendimiz anlatmalıyız. Sesimiz güçlü, gururlu ve tutkuluyuz." Ve işte bu şekilde enerjilerini taşıdılar. İleriki bölümlerde, hibe veren bir kurum olmanın önündeki sorunları paylaşmak istiyorum. Bence bu çalışmalar bu tip insanlarla bir araya gelmek ve yerel düzeyde dönüşümün küresel seviyede dönüşüme ne kadar çok katkıda bulunduğunu anlayabilmek için olağanüstü fırsatlar sunuyor. Çok teşekkür ederim.

Filiz Bikmen: Kavita çok teşekkürler, yine etkileyici bir sunuş yaptın. Aslında her iki konuşmada da bizimle paylaştığınız çok ders var. Kısa bir özet yaparak bu konu başlıklarını bir araya getirmeye çalışacağım; Uzmanlarla çalışmak, büyük resmi görmek ama küçük resmi hiç aklımızdan çıkarmamak, bir yandan hizmet odaklı öte yandan politika ve sistemik uzun vadeli sürdürülebilir değişimi düşünmek, küçük bir hibenin yapabileceği etkisi ve Türkiye’deki STK’nın 7 bin dolar ile başlayan bir destek ile sonunda Türkiye’de ceza kanunu dahil ne kadar büyük değişimler yaratabileceği ile ilgili anlattığınız öykü. Bunlar hibe vermenin etkileri ile ilgili düşünmemizi sağlıyor.

Aslında biraz da bu konuyu ele almak istiyorum, etkiden söz edelim. Hibe programlarının etkisini nasıl artırabiliriz? Bunu gerçekleştirirken, küresel ve yerel konular arasında doğal bir gerilimi nasıl dengeliyoruz? Vakıflar gündemi mi oluşturmalı yoksa gündemi mi takip etmeli? Sabancı Vakfı açısından gündem oluşturmaya bir örnek; kadınları ele almak olabilir, gençler ve engelliler birlikte ele alınabilir ve bu alanlar birbirine eklenebilir, böylelikle çalışmamız içinde yer alan hiçbir grubu dışarıda bırakmamış oluruz ancak öte yandan ülkenin gündemi ve kalkınma planları var ve AB’ye katılma planları ve belirli demokratikleşme reformları var, hibe veren kurum olarak oluşturmaya çalıştığımız gündemi nasıl dengeliyorsunuz? Söylediklerinizle gerçekleştirmeye çalıştığımız, yerel seviyede en küçük topluluklarda nelerin olup bittiği ile ilgili ve sonra etkiden ve vakıfların etkiyi nasıl ölçtüğünden ve hibe alanlarla nasıl çalıştıklarından söz etmek ve tartışmayı buradan başlatmak istiyorum. Bu konuya on beş dakikalık bir aradan sonra devam edeceğiz, sizi çay, kahve molasına davet ediyorum, biraz dinlenelim, sonra konuşmalara devam edeceğiz.

SÖYLEŞİ ve TARTIŞMA

Filiz Bikmen: Tekrar hoş geldiniz. Aradan önce, konuşmacılarımızla tartışabileceğimiz birkaç noktaya değinmiştim, bunlardan biri hibe programlarının etkisi; ne tür bir etki yaratabilir, etkiyi artırmak için ne yapabiliriz ve daha da önemlisi bunu nasıl ölçebiliriz. İkinci konu, vakıflar hangi noktaya kadar gündem oluşturmaya katkıda bulunuyor, hangi noktada bunu sahada çalışan kurumlara bırakıyor? Üçüncü olarak da sorunlar ve fırsatlar arasında nasıl bir denge kurabileceğimiz ve yerel organizasyonların sorumluluğu. Etkilerden söz etmeye başlayalım?

Kavita Ramdas: Kumi son zamanlarda hibe programlarına bir eğilim olduğundan söz etti. Ancak bence son yıllarda sorunların çözümünün sanki bir yazılım sorunuymuş gibi tek bir müdahale ile çözülebileceğine olan inanış özellikle mühendislik, yazılım, bilgisayar sektörü gibi bir teknoloji geçmişi olan özellikle batıdaki zenginler arasında oldukça arttı. Geçenlerde Gates Vakfı’ndaki bir toplantıda da şahit oldum, bir aşısı ya da özel bir müdahale gibi buluşlarla bu tip sorunların çözülebileceğine inanıyorlar.

Bu bir yazılım sorununu çözmeye benzemiyor, kalkınma çalışmaları ile virüsü bulamazsınız ve sonra virüsü ayrıştırıp artık virüsten korkmamamız gerektiğini söyleyemezsiniz. Bu nedenle etkiyi yaratmak için, öncelikle etki sözcüğünü belirli bir bağlam içinde düşünmemiz gerektiğine inanıyorum. Büyük insani sorunlarla ilgili etkiyi, farklı bakış açılarıyla algılamak ve etkiyi anlamak için de belirli bir süre gerekli.

Örneğin, Küresel Kadın Fonu'ndakiler olarak Afganistan'da yapılan ilk hibeleri düşünüyorum, Afganistan'da Taliban döneminde belki 6 bin dolarlık küçük bir hibeyi, evlerinde gizli yer altı okulları yöneten bir grup kadına vermiştik. Bunun etkisini nasıl ölçebiliriz? Bu hibe Taliban'ın devrilmesini sağladı mı? Hayır. Ölçümleri nasıl yapabilirsiniz? Gidip çocukların ilk önce ortaokul seviyesinde başladığını sonra okulu bitirdiklerinde hangi seviyede olduklarını mı değerlendireceksiniz? Bu yöntemle etkiyi anlamamız mümkün değildir, yarattığımız gerçek etkiyi anlamak için hibe verdiğiniz grubun uzun süre yanında olmanız gerekir. Afganistan'da hibe verdiğimiz o grubun bugün Afganistan Eğitim Bakanlığı için öğretmen eğitimini yönetmesi ve üç yüz elli bin öğrenciye ulaşmış olması bizim için gerçek etkinin işaretidir. Bu alanda yaptığımız çalışmalarda, kısa dönem sonuçlarına değil belirli bir sürece yayılan sonuçlara bakmak gerektiğini gördük.

Filiz Bikmen: Bu da hibe alanları izlemek anlamına geliyor...

Kavita Ramdas: Evet. Eğer hedefiniz uzun vadeli bir fark yaratmak ise, hibeyi alanları uzun süre takip etmeniz gerekecektir. Şöyle bir örnek vereyim. Eğer “işte para burada, bununla şu kadar çocuk doyurun, şu aşevini işletin” dersiniz, ancak o zaman kaç çocuğa bakılmış, kaç kişi doymuş ölçebilirsiniz. Ancak kadını toplumda güçlendirmeyi hedefliyorsanız, bundan on sene önce evlerinden çıkmayan kadınların bugün konferanslara gelip-gitmesine, köylerinde yerel yönetim adayları olmalarına bakıp “tamam bir etki yarattık” diyebilirsiniz. Ancak bu etkiyi ve değişimi bir yıl içinde göremezsiniz.

Kumi Naidoo: Bu çok önemli bir gözlem. Albert Einstein “sayılabilen her şeyi ölçemezsiniz, her ölçtüğünüz şeyi de sayamazsınız” diyerek bunu farklı bir şekilde ifade etmiştir. Maalesef genellikle vakıflardan hibe alan kurumlar raporlama, form doldurma ve hesap verilebilirlik sorumluluklarına çok fazla zaman ayırmaları için ciddi bir baskı altında bırakılıyorlar. Prosedüre ayırdığımız zamanın sonunda dolarları sayarken aslında kendi vizyonunuz, misyonunuz, amaçlarınıza karşı daha az sorumlu olmaya başlıyorsunuz. Bence hibe veren vakıfların, kalkınma ve gelişimin insanları içinde barındıran bir süreç olduğunu anlamaları gerekiyor. Bu süreç kendi içinde dağınık ve sorunlu bir süreç olabilir. Toplumsal kalkınma direk ulaşılabilen bir sonuç kümesi değildir, bir süreçtir. Ve biz maalesef genellikle bu süreci de belli bir kalıba sokmaya çalışıyoruz. Hesap verilebilirlik konusunu şiddetle destekleyen birisi olarak, kaynakların aktarıldığı kurumlar sorumlu ve hesap verebilir olmasın demiyorum, tabii ki onların sorumlu ve hesap verebilir olmalarını istiyoruz.

Hibe veren vakıflar için spesifik hizmetlerin verildiği projelerde hibe vermenin cazibesini anlıyorum; çünkü bu gibi çalışmaların çıktılarını hesaplayabilir, etkilerini kolayca ölçebilirsiniz. Size AB'nin bakış açısıyla AB ile ilgili bir örnekle bunu açıklayacağım. Ben yetişkin eğitimi alanında çalıştım, Güney Afrika'da en zorlu çalışmalardan biri olan bu konu çok önemli çünkü halkın yaklaşık yüzde altmışı okuma yazma bilmiyor. Yetişkin eğitimi ile ilgili çalışırken, AB ile yaklaşık 20 milyon Euro değerinde bir hibe anlaşması imzaladım. Bu çok büyük bir para ve hibe anlaşması ile ilgili görüşmelerde, karşı tarafa metodolojimizi, süreçlerimizi, sistemlerimizi anlatmaya çalıştım. Karşı tarafın talebi çok netti: “Kumi, biz seni ne şekilde bunu yapacağınla ilgilenmiyoruz, bu programla kaç kişiyi eğiteceksin, bununla ilgileniyoruz” dediler.

Sürecin de bazen son ürün kadar önemli olduğunu anlamamız gerektiğini düşünüyorum. Sabancı Vakfı'nın amaçlarına ulaşması için odaklandığı belirli alanlar var, örneğin katılım, istihdam burada toplumsal adaletten söz ediyoruz. Etkiyi düşünürken araştırma savunuculuğunu sürecin bir parçası olarak görmek çok önemli. Son olarak şunu söylemek istiyorum: Tabii ki izleme, değerlendirme ve denetlemeye yönelik kaynak ayırmanız gerekmektedir. Ancak bunu lütfen abartmayın ve belli bir denge içinde yapın ki, hibe alanlar kendi amaçlarına odaklanmak yerine zamanlarını sizi mutlu etmeye çalışarak geçirmesinler.

Filiz Bikmen: Bir şeyler eklemek ister misiniz?

Kavita Ramdas: Bence bu konuştuğumuz aynı zamanda programlar hakkında karar verirken bu seçimi zorlaştıran şeylerdir. Çünkü bir hibe programı açmak, özünde, “üç ya da on dört kişiye fon sağlamak istiyoruz ve onlara bu parayı vereceğiz” anlayışına karşılık, bu süreçleri görme ve sahada çalışan grupların bu konuda ne gibi fikirleri olduğuna kulak vermeyi seçmektir. Bu bağlamda Kumi ile biraz farklı fikirdeyim, çünkü bu zorlukların bazılarının tam olarak da Kumi'nin söylediklerinden kaynaklandığını düşünüyorum.

Eğer amacınız fark yaratmaksa, toplumlarda kadınlar, gençler, engelliler gibi en marjinal ve dezavantajlı grupları arıyorsanız, şunu da anlamamız gerekiyor ki bu dezavantaj söz konusu grupların başvuru sürecine de yansıtacaktır. Bu insanlar büyük olasılıkla okuyamaz olmayan insanlar, bu insanlar büyük ihtimale daha önce hiçbir başvuru yapmamış insanlar, iyi yazı yazamazlar. Ya da uygulama seviyesine gelindiğinde, birçok kadın kuruluşunun toplanmak için güvenli yeri yoktur, çalışmayı düşündükleri ya da çalıştıkları konular mevcut duruma tehdit olarak görülmektedir. Çünkü bu grupların yaptıkları çalışmalar her şeyin gidişini değiştirecek, ya da çabaları aileye ve topluma yönelik temel değişimleri tetikleyecek. Demek istiyorum ki, hibe veren olarak, bu insanlara ulaşmanız için çok çaba sarf etmeniz gerek, onlara ulaşmayı istemeniz gerek, bu sadece onlara gitmek anlamına gelmiyor. Ancak bir sorun da, erişimle ilgili. Örneğin on sayfalık bir başvuru süreci varsa ve hibe alanlar çoğunlukla okuyamaz olmayan gruplarsa, bunun gerçekten ne anlama geldiğini düşünmeniz gerekir. Demek istiyorum ki, bu bakış açısıyla sonuçlar yeterli olmayacaktır. Bu gruplar orantısız olarak marjinalize olduklarından sonuçlar çok daha yavaş gelecek, etki çok geç görülecektir. Çünkü bu gruplar belirli bir noktadan başlıyorlar, karşılaştıkları sorunlar çok eski ve çok köklü sorunlar. Bu gruplarla ilgili değişim ve etkiyi ölçerken bu dönüşümü de göz önünde bulundurmanız gerekecek ve bu dönüşüm bir gecede gerçekleşmeyecek.

Filiz Bikmen: Tartışma sorunlara ve fırsatlara odaklandı ve Sabancı Vakfı bağlamında baktığımızda bu programların hayata geçirilebilmesi için organizasyon kapasitesinin önemi ortaya çıkıyor. Vakıf olarak, BM, İçişleri Bakanlığı ve Sabancı Üniversitesi ile yürüttüğümüz ortak program kapsamında gerçekleştirdiğimiz hibe programı ile Türkiye’de altı belirli bölgeye ulaşıyor ve yerelde çalışan STK’lara küçük hibeler veriliyor. Bu çok ciddi zaman ve kapasite gerektiren bir süreç ve her zaman o kadar mükemmel proje başvuruları da gelmiyor.

Küresel Kadın Fonu'nun önemli özelliği uzmanlık alanlarında kapasite sahibi olması ve bu yerel gruplarla çalışan insanlara ulaşabilmesidir. Ancak öte yandan hibe programlarına yeni başlamış olan bir vakıf, gerekli kapasiteye sahip olmayabilir. Bu nedenle sadece kapasitesi olan kurumlarla çalışmayı hedefleyebilir çünkü ancak bu şekilde ölçme, izleme ve stratejileri gerçekleştirmek mümkün olabiliyor. Bu anlamda bir gerilim söz konusu: Yerel gruplarla çalışabilme konusunda gözlemleriniz nedir Kumi? Vakıflar, yerel organizasyonları güçlendirmek için, kendi kapasitelerini dengelemek için neler yapabileceğini düşünüyorsunuz?

Kumi Naidoo: Aracı organizasyonların sunduğu gerçek fırsatların bu noktada devreye girdiğini düşünüyorum. Örneğin Kavita'nın örneğindeki gibi, güçlü bir biçimde, en marjinalleştirilmiş olanlarla çalışmak istiyorsanız, hibe veren vakıf olarak onların finans yönetimi desteğine, iletişim desteğine, genel yönetim desteğine ihtiyacı olduğunu saptarsınız ve siz kurum olarak bu kapasiteye sahip değilseniz bu bir sorun olur. Ancak Türkiye’de bu kapasitenin sunulduğu organizasyonları kolayca bulabilirsiniz. İkinci olarak, bence vakıflar bu konuda biraz rahatlamalıdır. Vakıfların sunduğu paranın türünü, elde ettikleri başarı oranlarını ve yatırımlarındaki geri dönüşleri düşünün. Mevcut finans sektörüyle bir karşılaştırma yaparsak bu kadar endişelenilecek bir durum olmadığını söyleyebiliriz.

Ben bunu bu kadar kışkırtıcı bir biçimde söylüyorum çünkü bazen bu hesap verilebilirlik konusunda, özel sektördeki inisiyatiflerle vakıf sektöründeki inisiyatifleri kıyaslayamazsınız bile. En önemlisi bu etki ve fark yaratma kaygısı bizim risk alma kapasitemizi sınırlamamalıdır, çünkü aslında bu sınırlama risk alma kapasitesine değil yaratıcılıklara getirilen sınırlamadır. Bugün toplumsal kalkınma dünyasının ihtiyacı olan şey iş dünyasının her zamanki iş yapış şekli değil, risk alma liderliğini gösteren ve “bugün son 20 yıldır yaptığımız şeyi tekrarlayamayız” diyebilen kurumlardır. Çünkü son 20 yıldır yaptığımız şeylerin bir etkisi olmadı, dolayısıyla bugün cesurca, kesilme ihtimaline rağmen kafalarımızı kaldırma zamanıdır.

Kavita Ramdas: Aslında şunu eklemek istiyorum; bence bu istek, vakıf olarak hata yapma payı bırakmak, ancak aynı zamanda da hibe sunduklarınızda hata yapmayı teşvik etmekle de ilgili. Bence bu çok önemli bir nokta. Para sahibi olanlar ve paraya ihtiyacı olanların güç dinamikleri, destek isteyen insanların hata yapma olasılığını ortadan kaldırıyor. Burslu bir öğrenci olarak kendimden örnek verecek olursam; üniversitede okurken zaten iyi olduğum sadece ekonomi derlerini alsaydım zihnimi hiç açmamış ve örneğin bir dans dersi ya da uluslararası politika veya kültür coğrafyası ya da kadın araştırmaları alanında ders almamış olurum.

Bir vakfın hibe verdiği kurumlara denemeler yapma ve bu denemelerin sonunda başarılı olabilecekleri kadar başarısız olabileceklerini ve başarısızlıklardan da öğrenilebileceğini anlama fırsatı vermesi gerekir. Hibe verdiğiniz insanlarla o noktaya gelebilirseniz, başarısızlıklarını sizinle paylaşabilirler ve bence ancak o zaman kurum olarak başarmış olursunuz. Ancak o zaman yenilikten söz edilebilir çünkü ancak risk almaya hazırsanız yenilik gerçekleştirebilirsiniz. Bunu yapabilirsiniz veya yapamazsınız, ancak yalnızca deneme konusunda gerçekten istekli olmalısınız. Bence, vakıf fonlarının, hükümet ya da büyük özel sektör yatırımlarının karşısındaki özelliği de bu. Örneğin Sabancı Vakfı olarak bir milyon dolarlık hibe programını “sosyal inovasyon fonu” olarak düşünmelisiniz. Küçük bir miktar para büyük bir yaratıcılığı başlatabilir ve sivil toplum kuruluşlarına risk alma isteği verebilir. Belki de bunu AB fonlarına yaptıkları başvurularla elde edemezlerdi.

Filiz Bikmen: Bu, tartışma fırsatlarla ilgili önemli bir açılım sağladı, sorulara geçmeden önce bir iki dakikamız daha var. Sabancı Vakfı ve yeni hibe programının karşısındaki fırsatlarla ilgili ikimizin de görüşlerini almak istiyorum. Konuklarımızın çoğu biliyordur ancak Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme Hibe Programı hakkında bilgi vermek istiyorum; Türkiye’de ilk kez bir özel vakıf bu yönde bir adım atıyor. Türkiye’de hibe veren birkaç yabancı vakıf var, AB, büyük hibe programlarıyla hibe veriyor ancak ilk kez bir vakıf bu yönde bir adım atıyor. Ne tür fırsatlar var Türkiye ve hibe alanlar için?

Kavita Ramdas: Genelde hibe verenlerden, özelde de Sabancı Vakfı’na fırsat sunan birkaç noktadan söz etmek istiyorum.

İlk olarak, eğer ülkenizdeki sivil toplum sektörüyle gerçekten çalışmak istiyorsanız, parayı verenler ve parayı alanlar gibi görmek yerine eşit ve saygın ortaklar sıfatlarıyla yaklaşmanız gerekir. Bu çok önemli çünkü onların çalışmaları olmadan sizin işinizin başarılı olması mümkün değil, dolayısıyla ilişkiniz sadece “bu para için çok teşekkür ederiz” üzerine değil “çalışmalarınız için biz de size çok teşekkür ederiz” anlayışı üzerine kurulmalıdır.

İkinci olarak, dünyada yükselişe geçen bir takım hareketleri bu çalışmalar sayesinde önceden kestirebileceğinizi düşünüyorum. Bu nedenle Afganistan örneğini verdim, Küresel Fon cinsiyete yönelik ayrımcılığın ve Taliban’ın orada yaptıklarının farkındaydı, çünkü olaylar New York Times’da haber olmaya başlamadan çok önce oradaki gruplarla çalışmaya başlamıştık.

Üçüncüsü, yapılan iyi işleri ön plana çıkartabilir ve başka kaynakları doğru olarak yönlendirebilirsiniz. Sabancı Vakfı’nın 1 milyon YTL tutarındaki hibesi sosyal değişim için sadece bir başlangıç olacaktır ve elbette tek başına yeterli bir fon olamaz. Ancak Türkiye’de başkalarının bilmediği çalışmaların üzerinde bir ışığın yanmasına yol açacaktır ve belki Sabancı Vakfı’nın Diyarbakır’da küçük bir kadın grubuna hibe vermesi, bu grubun AB’ye bir hibe başvurusu yaptığında daha fazla potansiyel sahibi bir grup olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Dördüncüsü, Kumi’nin de söylediği gibi, bizim beklentilerimize uygun geçmişe sahip olamayan ancak çok yaratıcı ‘sosyal girişimcilerden’ yeni şeyler öğrenme fırsatınız var. Sosyal girişimciler bu alanda diğer uzmanlara benzer özelliklere sahip olmayabilirler; üniversiteye gitmemiş olabilirler, diplomaları olmayabilir, çok küçük köylerden kasabalardan geliyor olabilirler, okuryazar olmayabilirler. Ancak yoksulluğun ve işsizliğin dinamiklerini, ya da kendi topluluklarındaki çevre felaketlerini değiştirmekle ilgili gerçekten yaratıcı fikirlere sahip olabilirler. Dün Financial Times’da, gördünüz mü bilmiyorum, Bangladeşli Profesör Goo ile ilgili bir yazı vardı. Bu kişi Bangladeş’te hijyenik temizlik yöntemlerini kullanarak ve tuvaletler inşa ederek dönüşüm sağlamayı başaran bir kişidir. Profesör olmasa da, Profesör Goo olarak adlandırılmasının nedeni, yaşadığı toplum içinde temizlik yönteminde bir profesör gibi olmuştur ve mücadele etmiştir ve Bangladeş’in önemli bir fark yaratmasına önemli katkıda bulunmuştur.

Son olarak benden beklendiği üzere şunu eklemek istiyorum ki, kadınlara yatırım yapmayı seçmek çok önemlidir. Bu, son yedi bin yıldır insanlık nüfusunun, bu sermaye ve kaynağın yüzde ellisinin görmezden geldiğinin fark edilmesi anlamına da geliyor. Kumi’nin söz ettiği türden küresel sorunları çözmek için nüfusumuzun yarısına değil tamamına ihtiyacımız var, yüzde yüz insan yaratıcılığına ihtiyacımız var, yeteneklerimizin tamamını kullanmamız gerekli. Bu açıdan kadınlardan ve kızlardan oluşan dünyanın yüzde ellisini bir kenara bırakırsanız, o zaman planladığımız mücadelede başarılı olamayız.

Filiz Bikmen: Teşekkürler Kavita. Kumi?

Kumi Naidoo: Özellikle son iki yoruma yüzde yüz katılıyorum. Birincisi, kadınlara yatırım yapılmasının çarpan etkisinin tam olarak anlaşılması ve bunun politik ve etik açıdan yapılması gereklidir. Eğer çocukların, gelecek nesillerin eğitim açısından yeterli ortamlarda yetiştirilmesi gerekliliğini kabul ediyorsanız, ekonometri açısından bakıldığında da kadınlara yatırım yapmak mantıklıdır. Ancak aynı şeyi gençler için de önermek istiyorum. Özellikle günümüzde Müslümanların oransal olarak çoğunluk oluşturdukları toplumlardaki gençlere farklı bir şekilde bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

Yetişkinler ve özellikle de yetişkin liderler için "Gençler yarının liderleridir" demenin çok kolay olduğunu biliyorum. Ama gerçekte, özellikle benim geldiğim yerde, HIV AIDS’den dolayı değişen nüfus oranları sebebiyle bugün evinin babası olan ve yetişkin kararları alan 12 milyon gencin bulunduğu Afrika’da, gençlerin geleceğin liderleri olduğunu söyleyemezsiniz. Onlar şu an yetişkinlerin aldığı kararları almak zorundalar.

Bu sebeple vakıflar olarak gençleri ele alma biçimimizin farklı olması gerektiğini görmek önemli. Avrupa ve ABD’deki vakıfların bu konuda halen çok paternalistik bir yaklaşım içerisinde olduğunu görüyoruz; gençlere sahip oldukları ile değil de sahip olmadıkları şeylere odaklanarak bakıyorlar.

Gençlerin sorunlarıyla başlarsanız, gençleri yeniliğin ve yaratıcılığının kaynağı olarak göremezsiniz. Tabii ki çok eksikleri de var, ancak genelde gençliğin güçlendirilmesinden bahsederken sorunlara ve eksiklerine bakarak başlıyoruz. Bunu değiştirmek gerek. İkinci olarak Filiz’in gönderdiği Sabancı Vakfı ile ilgili belgeleri okurken, hak temelli bir yaklaşımın olması beni çok heyecanlandırdı. Çünkü özellikle Türkiye, Güney Afrika, Hindistan, Pakistan gibi ülkelere baktığımızda, bu ülkeler ve siyasi liderlerimizin, ulusal, bölgesel ve yerel seviyede geçirdikleri yasalar incelendiğinde ve imzaladıkları uluslararası konvansiyonlara bakıldığında çok güzel gözüküyor, ancak maalesef bu girişimler hep kâğıt üzerinde kalmış.

Bunları dikkate aldığımızda, önemli olan hükümetlerimizin haklar ve eşitlik konularında yeni yasalara imza atmaları değildir; esas önemli olan daha önce imzalamış oldukları anlaşmaların yükümlülüklerini yerine getirmeleridir. Hak temelli bir yaklaşımına göre, insanlar doğuştan temel haklara sahiptir. 10 Aralık tarihinde bu temel hakları sağlayan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 60. Yılıni kutlayacağız. Bu bildirge, dünya devletleri tarafından BM’de kabul edilmiş bir bildiridir. Ancak bu haklara erişim aynı zamanda bu bildirgeyi imzalayan devletlerin uygulamalarına da bağlıdır. Burada ülkelerin aslında uluslararası çerçeveler ve ulusal kanunlarla büyük bir uyumsuzluk sorunu söz konusudur. Bu nedenle vakıfların yardım yapan kuruluş anlayışından farklı bir yaklaşıma ihtiyaçları vardır. “Bizim vatandaşlarımızın belirli hakları var, bizim işimiz de onların bu haklarını bilmelerini sağlamak, onları haklarına ulaşma konusunda belirli beceri ve ağ kurma fırsatlarıyla donatmak ve kendi hakları için mücadele etmelerini sağlamak” yaklaşımına geçmeleri gerekmektedir. Çünkü Kavita’nın kurumunun, Sabancı Vakfı’nın ve dünyada diğer hibe veren kuruluşların yaptığı programlar aslında buldukları toplumlara ayna tutup, “bakın bu yatırımlar yapılırsa Çin’de olduğu gibi yedi bin dolarlık bir hibe ile toplumda bu kadar zamanda bu değişimi elde edilebilir” demektir. Ki, bence bu inanılmaz bir şey.

SORU-CEVAP

Filiz Bikmen: Teşekkürler. Sabancı Vakfı olarak program oluşturma açısından doğru bir yaklaşımda olduğumuz bilmek güzel. Şimdi konuklarımızdan sorularını bekliyoruz. Mikrofon dolaştırılacak. Aynı zamanda hangi kurumdan geldiğinizi de söyler misiniz?

Soru 1: Merhaba, adım Özgül Erdemli Mutlu. Kadın Girişimciler Derneği KAGİDER’de kurulmakta olan Yeni Merkezin yöneticisiyim. Aynı zamanda burada üyesi olduğum ARI hareketini temsil ediyorum, ARI hareketi Türkiye’nin güçlenmesi, demokratikleşmesi ve demokrasinin geliştirilmesine odaklanıyor. Sorum iki konuşmacıya, STK’ların çoğunun bu hibe programlarına başvuruları hakkında deneyimleri ile ilgili olacak. Filiz Hanım daha önce söz etmişti, gördüğüm kadarıyla, yenilikçi olmayı başaramıyorlar ve hep konferanslar, atölye çalışmaları, gibi aynı türden çalışmalar ile hibe başvuruları yapıyorlar. Benim sorum bu kurumlar nasıl veya ne şekilde daha yenilikçi biçimde başvuru yapmaları konusunda teşvik edilebilir? Görülüyor ki bazı geleneksel yöntemler işe yarıyor ve bunları gerektiğinde tekrar etmeli. Çin’deki çağrı merkezi ile ilgili verdiğiniz örnek önemli. Türkiye ortamında sadece kadınlar ve eşleriyle görüşmektense, imamlara yönelik seminer programları ile desteklenmesi çalışmayı tamamlar diye düşünüyorum. Hibe başvurusu yapanların yenilikçi yöntemlerle başvuru yapmalarını cesaretlendirmek için neler yapılmalı? Yapılan hatalardan ders almaktan bahsettik, bununla ilgili olarak, Sabancı’nın yeni programı veya Küresel Fon’un hibe başvurusu yapanlarla bazı ipuçlarını paylaşması yararlı olmaz mı?

Filiz Bikmen: Teşekkürler. Birkaç soru daha alacağım, buyurun.

Soru 2: Batuhan Aydagül, Eğitim Reformu Girişimi. Her iki konuşmacının değerli yorumları için teşekkürler, sorum küresel gündem ile ilgili olacak; Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ve bunların ulusal gündemi nasıl etkilediği ile ilgili ne düşünüyorlar? Her ikiniz de süreç üzerine yapılan yoğun vurgunun gerçekte işimizi yapmamızı nasıl olumsuz etkilediğinden söz ettiniz ve AB örneğini verdiniz. Bir senaryoya doğru gidiyoruz bu senaryoda gerçekleştirdiğiniz projenin destekçisi bunu nasıl yaptığımız ile ilgilenmiyor. Ancak çok kötü uygulamalar da oluşturabilirsiniz, birçok önemli şeye değer vermiyor olabilirsiniz, bu sonuç ve çıktılar kadar önemli. Bence Bin Yıl Kalkınma Hedefleri, avantajları olduğu kadar, çok daha eleştirel biçimde yorumlanabilir, bu konudaki görüşlerinizi duymak isterim.

Filiz Bikmen: Bir soru daha alalım.

Soru 3: Nihat Gökyiğit, Türkiye’de birkaç vakfın kurucularından biriyim. Hibe programlarında politikalarda, dünyanın insanoğlu ve doğa arasındaki çatışma nedeniyle karşılaştığı sorunlara daha çok vurgu yapmamız ve önem vermemiz gerekmez mi sizce? Bu nedenle, bu şekilde devam ederse, üçüncü dünya savaşı kadar büyük zararlara neden olabilir ve boyutu şimdiden gıda güvenliği kaygıları, su koruma, iklim değişikliği gibi konularla kendini belli ediyor. Artık, hibe verirken bence bu üretimin, ne olursa olsun, doğa dostu ve sürdürülebilir olması gerekmektedir. Bir örnek olarak mesela ipek üretimi desteklenmeli ve büyümeli çünkü doğal bir üretim süreci var. Ama aynı zamanda bitki gibi su birikimine dayanıklı ya da örneğin yoksulluğun gitgide büyüdüğü kırsal kesimdeki eklenebilir bitkilerin üretimi. Diğer konularla birlikte bunları da dikkate almalıyız. Söyleyeceklerim bu kadar.

Filiz Bikmen: Teşekkürler. Üç farklı bakış açısı ve soru var, birincisi potansiyel bir başvuru sahibi, kurumları yaratıcılık konusunda cesaretlendirmek için neler yapılabileceğini soruyor. İkincisi, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ile ilgili bir eleştirel bakış açısı ve iyi uygulamaların nasıl geliştirilebileceğine yönelik bir soruydu. Üçüncü yorum da bence gerçekten önemli, çünkü kadın, genç ve engelli alanında yaptığımız işlere çevre bilinci olan bir bakış açısı geliştirmemiz gerekiyor.

Kumi Naidoo: Yaratıcılık sorusuyla ilgili olarak, bu çalışmalar kağıt üzerine geçirildiği anda yaratıcılık değil formüller haline dönüşüyorlar. Bence biz tarihin bu döneminde içinde bulunduğumuz ülke ve dünya dinamiklerine göre yaratıcılığı tanımlamaya çalışıyoruz. Aslında önümüzdeki en büyük mücadele ve zorluk yaratıcılığı keşfetmektir. Ve bence yaratıcılığın önemli bir kısmı zaten çok net olmaması ve buna nasıl ulaşılabileceğinin açık olmaması. Gerçek yaratıcılık hibe veren ve alan vakıflar arasında bu değişim ortamının yaratılmasında saklıdır.

Kavita Ramdas: Kumi bu soruya katkıda bulunabilir miyim? Bu noktada hibe dünyasında hâlâ çok bilinmeyen bir konuyla ilgili bir ekleme yapmak istiyorum, o da, tekrar daha önce konuştuğumuz hibe programına başvuran kurumların eşit ve saygın ortaklar olarak algılanması. Bu tip bir ortamın yaratılması da bir “başvuru” değil “diyalog” sürecinin sonucudur. Bu “sizin başvurunuz şu şu atölye çalışmalarından bahsediyor ve biz de bu yüzden imamları bu işe entegre edelim diyoruz” şeklinde değil “geçen sene yaptıklarınıza baktığımızda şunların iyi gittiğini bunların iyi gitmediğini görüyoruz, bunu şu açıdan da düşünseniz, çünkü dünyanın şu yerinde bulunan bir grup böyle yaparak gerçekten başarılı oldu” şeklinde kurulan diyalogla yapılmalıdır.

Bu açık bir diyalog içine girme isteğe bağlıdır. Demek istediğim şu ki parayı kontrol eden taraf olarak karşı tarafın size yaklaşımı hep “evet efendim, evet” şeklinde olacaktır. Mac Arthur Vakfı için çalıştığım dönemde herkesin nasıl olup da bir anda tüm fikirlerime hayran kaldığına şaşırıldığımı hatırlıyorum. Bir anda insanlar fikirlerimden ve söylediğim her kelimedenden çok etkilenmeye başlamıştı. “Süper bir fikir, bunun hemen programa ekleyeceğiz!” diyorlardı. Ancak bu noktada paranın size verdiği güç konusunda dikkatli olmanız gerekiyor.

Çünkü bu güç karşı taraftakinin gerçek düşüncesi ne olursa olsun, sizin fikirlerinizi, sürekli beğenmek durumunda olduğu bir ortam yaratılmasına sebep olur. Ben bunun gerçekten zor bir konu olduğunu düşünüyorum. Kumi'nin söylediklerine şunu eklemek isterim ki, sadece o ortamın yaratılmasının değil aynı zamanda uygulamaya açık olmasının da gerektiğini düşünüyorum. Bunun ancak dinleyerek ve ortaklar arasındaki saygı anlayışını yayarak mümkün olacağını düşünüyorum.

Kumi Naidoo: Bu bir hibe sahibi ile hibe başvurusu yapan arasındaki güç ilişkisinin anlaşılması bakımından oldukça güçlü bir soru. Bu fikirle beni ilk tanıştıran, maalesef bir kaç sene önce kaybettiğim bir arkadaşım. Bana şöyle demişti “Çek defteri benim elimde olduğu için, insanlar bana ulaşmaya çalışıyor”. O yüzden Oxfam gibi özellikle Güney’e, gelişmekte olan ülkelere hibe veren vakıfların bu konuyla ilgili sıkça kullandıkları terim “ortak”. Ben buna ilave olarak toplumsal gelişme ve sivil toplum sektöründe “ortaklık” teriminin altını çizmek istiyorum çünkü bu kelime çok sık kullanılmakla birlikte, çok sömürülen ve içi boşaltılan bir kavram haline de gelmeye başladı. Ortaklık anlayışından çıkarabileceklerimiz önemli ancak bu taraflar arasındaki güç farklılıklarını görmezden gelerek de yapılamaz.

Bin Yıl Kalkınma Hedefleri hakkında; Bin Yıl Kalkınma Hedefleri 2000 senesinde küresel gündeme geldiğinde ben ve çalışma arkadaşlarım o kadar heyecanlanmamıştık. Şöyle düşünmüştük; 1995 senesinde düzenlenen Beijing Toplantısı gibi büyük ve pahalı toplantılarda, toplumsal cinsiyet temelli eşitlik konularında çok daha geniş ve fazla sayıda hedef belirlenmişti. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ile kıyasladığımızda bu hedefler, temsiliyet ve anne sağlığının iyileştirilmesi, eğitim gibi konulara indirgenmişti. Önemli hedefler olsa da sivil toplum camiasına yeterli gelmemişti. Bu sebeple Bin Yıl Kalkınma Hedefleri hakkında yazdığım ilkyazının başlığı “minimalist kalkınma hedefleri” olmuştu. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ile ilgili bir diğer soru da “2015 itibarıyla aşırı yoksulluğu ve açlığı yok edeceğiz” iddiası üzerine; dünyanın hangi bölgesinde, hangi kısmında aşırı açlığın ve yoksulluğun yok edileceğine, hangi kitlenin açlık içinde bırakılacağına kim karar verecek? Öte yandan, yedinci hedef çevre üzerine ve sekizinci hedef gelişmiş ülkelerin ticaret, adalet gibi konulardaki sorumlulukları üzerineyken birinci ve altıncı hedefler gelişmekte olan ülkelerin sorumlulukları ile ilgili çok önemli kriterleri oluşturmuş durumda. Böylece sekizinci hedefle daha fazla amacı olamayacak gelişmiş ülkelerin sorumlulukları belirlenmiştir. Şöyle diyebilirim ki, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri yayınlandığında, kadın hareketi öncülerinden, Guiana’dan bir arkadaşımın “göz boyayan” bir belge olarak nitelediği ve listelediği tüm zayıflıklara rağmen Bin Yıl Kalkınma Hedefleri mevcut olanlar içerisinde en iyi çalışma. Merkezi Uruguay’da bulunan Social Watch’ın genel Direktörü Roberto Bissio’nun da 2003’de belirttiği gibi “Bin Yıl Kalkınma Hedefleri’ni çıktıkları gün kaldırıp atabiliriz, ancak 11 Eylül sonrası dünyada, mevcut küresel şartlarda Bin Yıl Kalkınma Hedefleri devrimsel nitelikte bir belgedir.”

Şu anda üstlendiğim görevlerden biri de “Yoksulluğu sona erdirmek için Küresel Çağrı” (Global Call to Action Against Poverty) hareketinin başkan yardımcılığı. Bazılarınız çok meşhur olmuş sloganımızı duymuş olabilir; “Yoksulluğu tarih yapalım!”. Biz bu organizasyon olarak Bin Yıl Kalkınma Hedeflerini aşmayı hedefliyoruz ve bunun için çalışıyoruz. Her zaman “Hedeflere ulaşılması ve hedeflerin aşılması” gerekliliğinin altını çiziyoruz. Sonuç itibarıyla eğer bu minimalist hedeflere ulaşamıyorsak, bu sorunlara çözüm aranan pahalı konferansların, daha da önemlisi çok ulusluluğun çok büyük bir başarısızlığı olmuş olur. Size çok basit bir istatistik vermek istiyorum; üçüncü dünya ülkelerinin borcunun kapatılabilmesi için gerekli olan miktar 500 milyar dolar. Bunu ilk öğrendiğimde çok yanıltıcı bir şekilde bunun inanılmaz büyük bir miktar olduğunu düşünmüştüm. Son iki aydır farkına vardım ki bu çok küçük bir miktar. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri üzerine şunu söyleyerek kapatmak isterim ki, eğer zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumu kapatıp dünyada daha fazla eşitlik ve uzun vadede daha güvenli bir dünya yaratmak istiyorsak iklim değişikliği gibi bir konuyu fırsat olarak görmeliyiz.

Üzülerek belirtmek istiyorum ki, bu krizle ilgili masaya yatırıp tartıştığımız konulara yaklaşım temel olarak hatalı. Sokaklarda gazete okuyan insanlara sorarsanız, şöyle bir cevapla karşılaşsınız; “madem iklim değişikliği bu kadar önemli bir sorun, Amerika Başkanı bu konuyla ilgili senede kaç açıklama yapıyor?” 11 Eylül sonrası insanlar “şimdi ne yapacağız?” diye sorduklarında da Başkan, “bayılana kadar alışveriş yapın!” açıklamasını yapmıştı. Dünyadaki problemlerin en büyük sebeplerinden biri, aşırı ve gereksiz tüketimdir. Bu noktanın altını çizmek için istatistiksel bir örnek vermek istiyorum. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’nın yıllık evcil hayvan gıdasına ayırdığı para ile tüm bir Afrika kıtasının günlük üç öğün olan gıda masrafları karşılanabilir. Avrupa Birliği’nin inek başına harcadığı iki Euro, mevcut döviz kurları göz önüne alındığında, gezegendeki insanların yarısının erişemediği bir para. Tüm bu çelişkiler bütün açıklığı ile ortadayken biz bu minimalist hedefleri yakalayabiliriz. Obama’nın ve takımının iyi iletişimi ile önümüzdeki yedi yıl içinde bu gidişatı değiştirebiliriz. Birçok şeyin 20 Ocak’tan sonra değişecek Amerikan yönetimine bağlı olduğunu düşünüyorum.

En son soru ile ilgili; sizinle daha fazla aynı fikirde olamazdım, gelecekteki nesillere bırakacağımız dengeyi tamamen kaybetmiş vaziyetteyiz. Hepimizin, bu salondaki her birimizin, yeğenlerimize, çocuklarımıza, torunlarımıza karşı bir sorumluluğu var; onlara nasıl bir dünya bırakıyoruz? Ağustos başlarında, Aspen Colorado’da Al Gore ve Mary Robinson ile bir toplantıdaydım. Al Gore açılış konuşmasında “İklim değişikliğini iyi yönde çevirebilmemiz için son dokuz senemiz, eğer bunu başaramazsak, bu gezegenin sonu olur!” dedi. Gerçekten çok dramatikti ancak gerçekten yürekten anladım ki, eğer bu tamamen yolundan çıkmış dengesizliği kaldırıp, doğa ve insanın ihtiyaçları arasındaki dengeyi kuramazsak, sadece kendimize değil gelecek nesillere de ihanet etmiş olacağız. Sabancı Vakfı’na bir öneride bulunmak istiyorum; genç insanlar hibe programınızın alanlarından biri. İstihdam meselesi de konu başlıklarınızdan biri. Bu iki konuyu bir arada düşündüğünüzde, mevcut bakış açılarınıza yeni perspektifler ekleyerek, ekonomimizi nasıl daha “yeşil”, doğa dostu yapabiliriz diye düşünmeniz gerek.

Eğer oyunu düzgün oynarsak hem ekonomik fırsatlara hem de çevresel sürdürülebilirliğe ulaşabiliriz. Bu alanda yaratıcılık için sonsuz fırsat var çünkü bu, yeni ve üzerine örneklerin olmadığı bir konu. Bu görüş aynı zamanda Obama’nın geniş vizyonunun da bir parçası ve dediklerini başarabilirse, dünyayı dönüştürebilir. Baktığımda Sabancı Vakfı yapısının bir tarafa hibe programlarını diğer tarafa da binalar, burslar ve diğer çalışmaların olduğunu görüyorum. Bu iki çok farklı dünyaymış gibi gözükken yapıyı birbirine bağlayabilirsiniz. Örneğin burs programlarınızı yeni açılan gençlik programlarıyla bağdaştırabilirsiniz. “Önümüzdeki yıl master ve doktora seviyesinde, yeşil teknolojiler konusunda öğrenim görmek isteyenlerden, en iyi fikirlere sahip 100 gence burs verilecektir” dediğinizde, burs programlarınızla, hibe programınızı kaynaştırmış olursunuz.

KAPANIŞ

Filiz Bikmen: Çok güzel bir fikir! Çok teşekkürler. Zamanımızı aştık, sanırım sorulara burada ara vermek zorundayız ne yazık ki. Toplantıdan sonra da Kumi ve Kavita’ya sorularınızı sorabilirsiniz.

Öncelikle buraya ulaşmak için 25 saat seyahat eden ve zorlukları aşan Kumi’ye teşekkür etmek istiyorum ve Kavita’ya California’dan gelerek bizimle bugün burada olduğu için teşekkür etmek istiyorum.

Bizim için müthiş bir esin kaynağı oldunuz, bilgi ve tecrübe zenginliğinizi paylaştınız. Geldiğiniz için hepimize çok teşekkürler, gelecek yıl tekrar görüşmek üzere, Teşekkürler.